

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פינוי אוצר בשבת

(קכ"ז ב') **משנה:** מפנין (מאוצר) אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה (אם צריך את מקומם), מפני האורחים (להסב בסעודה), ומפני ביטול בית המדרש (לדרשה. ולא חיישינן לטירחא דשבת). אבל לא (מפנים) את האוצר.

(ומקשה) השתא חמש מפנין, ארבע מיבעיא?

(4) אמר רב חסדא: ארבע מחמש (אם היה באוצר רק 5 קופות, לא יפנה אלא 4 מהן. שמא יראה גומות בקרקע, וישווה אותן), וחמש מאוצר גדול (ולא יותר משום טירחא). ומאי אבל לא את האוצר? שלא יתחיל באוצר תחלה (אם לא התחיל להסתפק ממנו בערב שבת למאכלו או לבהמתו). ומניי? רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה.

(2) ושמואל אמר: ארבע וחמש כדאמרי אינשי. ואי בעי, אפילו טובא נמי מפנין. ומאי אבל לא את האוצר, שלא יגמור (לפנות) כולו, דילמא אתי לאשוויי גומות. אבל אתחולי מתחיל. ומניי? רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה.

(קכ"ז א') **תנו רבנן:** אין מתחילין באוצר תחילה. אבל עושה בו שביל ברגליו (בדרך הליכתו, דלא הוי טלטול) בכניסתו וביציאתו.

תנו רבנן: (4) תבואה צבורה - בזמן שהתחיל בה מערב שבת, מותר להסתפק ממנה בשבת. ואם לאו, אסור להסתפק ממנה בשבת. דברי ר' אחא (כרבי יהודה). (2) רבי שמעון מתיר (דלית ליה מוקצה).

תנא: כמה שיעור תבואה צבורה? לתך (חצי כור, ט"ו סאים).

איבעיא להו (אליבא דרב חסדא): הני ארבע וחמש קופות דקאמר, בארבע וחמש קופות אין, טפי לא (ללכת יותר מחמש פעמים, כגון שמפנה בכלים קטנים וירבה בהילוך, לא). אלמא למעוטי בהילוכא עדיף (אע"פ שמרבה במשא). או דילמא למעוטי משוי עדיף?

ובעי למימר תנאי היא, ודחי, לא, דכולי עלמא מעוטי בהילוכא עדיף.

איבעיא להו (אליבא דרב חסדא): הני ארבע וחמש דקאמר, אע"ג דאית ליה אורחין טובא. או דילמא הכל לפי האורחין (בשביל כל אורח מותר לפנות ארבע וחמש)?

ואם תמצי לומר הכל לפי האורחין, חד גברא מפני לכולהו, או דילמא גברא גברא מפני לנפשיה? ולא איפשיטא.

תא שמע: דאמר רבה אמר רבי חייא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה.

1. כתב הרשב"א שרב אחא משבחא לא גרס בדברי שמואל "ואי בעי אפילו טובא מפנה" (אלא שסובר שמואל שחמש מפנים אפילו מאוצר קטן של חמש. ובה חולק על רב חסדא הסובר רק ארבע מחמש, משום אשוויי גומות). וכתב שהיא גירסה נכונה אילו הודו לו הספרים (כי אז כולה שמעתא, להלן, אתיא אפילו כשמואל).

2. ולשמואל שאמר אם צריך אפילו טובא נמי מפנים, אין מקום לספק. אמנם לדעת רב אחא משבחא שהובא ברשב"א שלא גרס "אפילו טובא נמי מפנין" וגם לשמואל ישנה הגבלה של ארבע וחמש, הספק לפי כולם.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שמע מינה: הכל לפי האורחין.

שיטות הראשונים

מפנין אפילו ד' וה' קופות וכו': הרי"ף כתב דאיכא מאן דפסק כרב חסדא (שמפנים רק ד' מה', וה' מאוצר גדול) ואיכא מאן דפסק כשמואל, ולא הכריע ביניהם. **והרא"ש** כתב בשם **הרז"ה** דקיימא לן כרב חסדא, משום דסוגיא דשמעתין כוותיה. ובפירוש "אבל לא את האוצר", קיימא לן כשמואל שפירשו שלא יגמור את האוצר³. וכן דעת **רמב"ן**, ו**רשב"א**⁴. וכן פסק **השו"ע**⁵.

אין מתחילין באוצר תחילה. אבל עושה בו שביל ברגליו וכו': פירש **הרא"ש** דאתי רבי יהודה. ו**הרמב"ם** פירש דאפילו כרבי שמעון אתי. דאפילו לרבי שמעון אסור להתחיל לפנות בשבת אוצר תבואה לדבר רשות⁶. **והשו"ע**⁷ פסק כ**הרמב"ם**.

למעוטי בהלכא עדיף, או למעוטי במשוי: בעיא לא איפשיטא להדיא. ו**הרי"ף** השמיטה. ו**הר"ן** כתב, ומסקנא, דמעוטי בהלכא עדיף. וכן דעת **הרא"ש**⁸. וכן פסק **השו"ע**⁹.

חד גברא מפני לכולהו, או כל אחד לנפשיה: בעיא דלא איפשיטא. וכתבו **רי"ף**, **רא"ש**, ו**רי"ד**, דכיון דאיסורא הוא, עבדינן לחומרא, וכל חד וחד מפנה לנפשיה. וכן כתב **הרמב"ם**. ודעת **ריא"ז** שיכול אדם אחד לפנות לכולן, ככל ספק דברי סופרים להקל. **והשו"ע**¹⁰ פסק כדעה ראשונה.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שלג)

א. אוצר של תבואה או של כדי יין, אף על פי שמתר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחים או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרין. וכתב **הראב"ד**, זה המחבר מזכי שטרא לתרי הוא, שמפרש משנתנו כרב חסדא וכשמואל! והמגיד משנה כתב שאפשר לפרש את הרמב"ם כמו שפירש **רמב"ן** את הרי"ף, שפסק הן כרב חסדא והן כשמואל. ואפשר שהרמב"ם גורס כשאלתות בדברי שמואל "ד' וה' כדאמרי אינשי", ואינו גורס "ואי בעי אפילו טובא מפנין". שאף שמואל אינו מתיר לפנות יותר מחמש קופות. ויוצא שהרמב"ם פוסק כשמואל בכל דבריו.

- אבל להתחיל מותר, דלית לן מוקצה. ולא תיקשי לך חדא כרב חסדא וחדא כשמואל, משום דלא הא בהא תליא. רז"ה.
- והרמב"ם כתב, "אוצר של תבואה או של כדי יין - אף על פי שמתר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחים או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרין." וכתב **הראב"ד**, זה המחבר מזכי שטרא לתרי הוא, שמפרש משנתנו כרב חסדא וכשמואל! והמגיד משנה כתב שאפשר לפרש את הרמב"ם כמו שפירש **רמב"ן** את הרי"ף, שפסק הן כרב חסדא והן כשמואל. ואפשר שהרמב"ם גורס כשאלתות בדברי שמואל "ד' וה' כדאמרי אינשי", ואינו גורס "ואי בעי אפילו טובא מפנין". שאף שמואל אינו מתיר לפנות יותר מחמש קופות. ויוצא שהרמב"ם פוסק כשמואל בכל דבריו.
- או"ח שלג.
- ע"פ ביאור הגר"א (או"ח שלג,א). והטעם אינו משום מוקצה (שכן הלכה כר"ש) אלא משום טירחא או עובדין דחול. אמנם הרא"ש כתב: רב אלפס הביא שתי ברייתות, אחת אין מתחילין באוצר תחלה והשניה תבואה צבורה וכו', ותרווייהו אליבא דרבי יהודה דאית ליה מוקצה, ולא יכולתי לעמוד על דעתו למה כתבן. עכ"ל.
- או"ח שלג,א. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כו,טו). רא"ש (סי' א).
- ולא איפשיטא, ועבדינן כפשטא דמתניתין, ארבע וחמש קופות אין, טפי לא. רא"ש.
- או"ח שלג,ב. מקורות - רא"ש (סי' א). ר"ן (נ ב ברי"ף, ד"ה ואיבעיא).
- או"ח שלג,א. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כו,טו). רא"ש (סי' א). ריא"ז (הלכה א, סעי' א). רי"ד (פסקיו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

- (שבכל קפה שלש סאים) (הגהות מרדכי ור"ן פרק מפניו). לא היה בו אלא חמשה קפות, מפנה מהם ארבעה אבל כלו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות. **הגה:** וכל שבות שהתירו משום צורך מצוה מתר גם כן לצורך אורחים; ולא מקרי אורחים, אלא שנתארחו אצלו בביתו, או שזמן אורחים שנתארחו אצל אחרים (תרומת הדשן סי' ע"ב), אבל כשזמן חברו לסעד אצלו לא מקרי אורחים ואינו סעדת מצוה רק סעדת רשות.
- ב. כשמפנה אלו ארבעה או חמשה קפות לא יחלקם בקפות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשאוי, מפני שמרבה בהלוק ואושא מלתא טפי.
- ג. אלו ד' או ה' קפות שמפנה דהינו לאורח אחד, ואם באו לו הרבה מפנה כשעור הזה לכל אורח ואורח ובלבד שלא יפנה אחד לכלם דאיכא טרחא יתרה, אלא כל אחד יפנה לעצמו או אחר יפנה בעדו. **הגה:** חביות של יין שהובאו על עגלה אסור להורידן בשבת אם לא לכבוד אורחים או לצורך מצוה דהוי כמפנה האוּצָר. (אור זרוע).

מעלת הכנסת אורחים והדן חבירו לכף זכות

- (שנינו במשנה) מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים, ומפני בטול בית המדרש.
- (קכ"ז א') אמר רבי יוחנן: גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש. דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש.
- ורב דימי מנהרדעא אמר: יותר מהשכמת בית המדרש. דקתני מפני האורחין והדר ומפני בטול בית המדרש.
- אמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה.
- אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי אמר רבי יוחנן: שישה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא. ואלו הן: הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה (תפילה בכוונה), והשכמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה, והדן את חברו לכף זכות.
- תנו רבנן:** הדן חבירו לכף זכות דנין אותו (מן השמים) לזכות.

טלטול תבואה בשבת

- (קכ"ו ב') **משנה:** מפנין תרומה טהורה¹¹. וכו'. (קכ"ז ב') פשיטא! לא צריכא, דמנחה ביד ישראל. מהו דתימא כיון דלא חזיא ליה, אסור, קא משמע לן כיון דחזיא לכהן, שפיר דמי.
- (שנינו) ודמאי (תבואת עם הארץ). (ומקשה) דמאי, הא לא חזי ליה! (ומתרץ) כיון דאי בעי, מפקר ליה לנכסיה והוה עני, וחזיא ליה השתא נמי חזי ליה¹². **דתנן:** מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי.

11. אבל תרומה טמאה לא, דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת. דאע"ג דבחול חזיא (כדתניא בכל שעה בפסחים, ל"ב א', שאם רצה כהן מריצה לפני הכלב), בשבת וביום טוב לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם או להיסק או לבהמה. ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב, כדתנן (לעיל דף כ"ג ב') ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב, ואוקימנא טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב. רש"י.

12. כתבו תוספות (ד"ה דאי) הוה מצי למימר כדלעיל, כיון דחזי (לעני), אלא כיון דמשכח טעמא דאפילו לדידיה מצי חזי, אמר. ובפרק כל שעה (פסחים ל"ה ב') ובפרק שלושה שאכלו (ברכות מ"ז א') איצטריך להאי טעמא.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
י"ט תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: י"ח | דף: קכ"ז

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(שנינו) ומעשר ראשון שניטלה תרומתו. פשיטא! לא צריכא שהקדימו בשבולים, ונטלה הימנו תרומת מעשר, ולא נטלה הימנו תרומה גדולה. וכי הא דאמר רבי אבהו אמר ריש לקיש: מעשר ראשון שהקדימו בשבולין, פטור מתרומה גדולה, שנאמר¹³ "וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה' מֵעֵשֶׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר" - מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר.

אמר ליה רב פפא לאביו: אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי ליפטרי! אמר ליה: עליך אמר קרא "מִכָּל מִתְּנִיתְּכֶם תִּרְיֻמוּ וְגו'", ומה ראית? האי (דנתמרח) אידגן (וחלה עליו חובת תרומה), והאי לא אידגן.

(שנינו) ומעשר שני והקדש שנפדו. (ומקשה) פשיטא! לא צריכא, שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, הא קא משמע לן דאין חומש מעכב.

והתרומה היבש, מפני שהוא מאכל לעזים. (ומבאר) דווקא יבש; אבל לח, לא. מאי טעמא? כיון דמריר, לא אכלה. (קכ"ח א') (שנינו) אבל לא (מפנין) את הטבל. פשיטא! לא צריכא, בטבל טבול מדרבנן, שזרעו בעציץ שאינו נקוב. ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. פשיטא! לא צריכא, שהקדימו בכרי, שנטל ממנו מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה.

ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו. פשיטא! לא צריכא דנפדו, ולא נפדו כהלכתן. מעשר, שפדאו על גבי אסימון, דרחמנא אמר¹⁴ "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ" - דבר שיש בו צורה. הקדש, שחיללו על גבי קרקע, דרחמנא אמר¹⁵ "ונתן הכסף וקם לו".

שיטות הראשונים

כיון דחזיא לכהן, שפיר דמי: כתבו **תוספות** (ד"ה כיון), אף על גב דאמר בשילהי כירה (לעיל מ"ז א') דבגדי עניים לעשירים לא (אלא הם מוקצה), הכא לכולי עלמא חזיא אלא איסורא הוא דרביע עליה; אבל התם לא חזו מחמת גריעותא.

13. במדבר, פרשת קורח, יח, כו.

14. דברים, פרשת ראה, יד, כה.

15. ויקרא, פרשת בחוקותי, כז, יט. אין הפסוק כן, אלא: "וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל אֶת הַשְּׂדֵה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְיִסַּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עָרְכָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ", ודרך הש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר. תוספות (ד"ה ונתן, עיי"ש).